

ivn KARWIJ

IVN Oost-VeluwezooM | Herfst 2020 | 45e jaargang nr. 3

**Mooi
uitgebloeid**

pagina
5

**Vruchten en
zaden**

pagina
10

**Voor-
wandelen**

pagina
18

**Join the
club!**

pagina
20

ICT visie

**Computers
op maat
Onderhoud
Netwerken
Reparatie
Supplies**

Emmastraat 29 • 6881 SN Velp • (026) 3640641
Internet: www.ictvisie.eu

Bij ons ben je op het juiste adres voor Fairtrade artikelen en (h)eerlijke foodproducten. Alles gemaakt met respect voor mens en milieu.

Elk product met een eigen FAIRHAAL. Een feestje om te geven en om te ontvangen.

Loop eens binnen en laat u verrassen!

EETERIJ
de Jutberg

Natuurlijk smakelijk!

Bij Eeterij de Jutberg is het sfeervol genieten van een lunch of diner. Onze gerechten worden "natuurlijk" bereid met verse kruiden uit eigen tuin. Ook met kinderen kunt u bij ons prima terecht. Voor en na het eten kunnen zij lekker ultrazen in de speeltuin of op het springkussen. Bij Eeterij de Jutberg kunt u ook nog heerlijk nagenieten van een lange wandeling of fietstocht door het nationaalpark De Veluwezoom.

Voor meer informatie: www.eeterijdejutberg.nl

4	Van de redactie	14	Een wilde peuk vormt een aanslag op de natuur
5	Mooi uitgebloeid	16	Een eigen huis...
6	Hans van Riek vertelt ...	17	De bever in Velpse wateren
7	'Ik leg de tuin aan ...'	18	Voorwandelen
8	'Alweer 25 jaar IVN'er	20	Een bloeiende vereniging kan niet zonder bestuur
9	Van rivier tot tuin en ...	21	Leven met de seizoenen
10	Vruchten en zaden, daar draait het om	22	Wandelexcursies voor en door leden
12	Bijzondere ontmoetingen ...		

Kopij voor het volgende nummer voor 11 november mailen naar redactiekarwij@ivnoostveluwezoom.nl

COLOFON

Verschijnt vier keer per jaar in maart, juni, september en december. Oplage: 330 exemplaren.
 Artikelen overnemen mag, maar wel met bronvermelding en onze toestemming.
 Artikelen in Karwij weerspiegelen niet altijd de mening van de redactie van IVN Oost-Veluwezoom

Redactie Karwij:

Jeroen Boland, Floor Scholten en Niko Wolswijk.
 Vormgeving: Bart Riggeling.

Aan dit nummer werkten mee: Adelijne Martin, Bertus van der Kolk, Corlène van den Camp, Hiske Feenstra, Hans van Riek, Jannie de Jong, Mieke de Graaff, Rob Kleinlugtenbelt, diverse leden en het bestuur. **Gastbijdrage:** Annelie Woltjer

Foto voorpagina: Floor Scholten

Bestuur

Voorzitter - vacature
 Secretaris - vacature
 Penningmeester - Fred Rentier
 Publieksactiviteiten - Gerrit Lammers
 Lid - Mieke de Graaff, Richard van Gelder en Willem Cramer

Secretariaat bestuur

secretaris@ivnoostveluwezoom.nl
 Postadres: de Klapproos Korenbloemstraat 21
 6991 VN Rheden

Leden-en donateursadministratie

Per jaar: Lidmaatschap min. € 20,00, donatie min. € 12,50
 IBAN NL92INGB0001417280
 t.n.v. IVN Oost-Veluwezoom
 Fred Rentier, Pieperslaan 8
 6955 AR Ellecom
penningmeester@ivnoostveluwezoom.nl
 Tel. 0313-438681
 Opzeggen: schriftelijk voor 1 december

MUTATIES

Nieuwe leden:
 A. van Heerden, M. Stein,
 G. van Knotsenburg, M. van Es, M. Rotmans,
 B. Brussen, M. Dijkstra, A. van de Beeten,
 P.A. Sinon, H. Schoenmakers, S. Wiersma

Geen opzeggingen

Drukker: Editoo B.V. Arnhem

Van de redactie

Je knippert een keer met je ogen en het is alweer september. Wat is het toch een raar jaar, dat enerzijds stiller en trager lijkt, door alle maatregelen rondom corona, en anderzijds voorbijvliegt. Zo ervaar ik het althans. Met de herfst voor de deur en de zomervakantie erachter, is het weer tijd voor een nieuwe KARWIJ. We hebben ons best gedaan een editie te maken met een mooie mix van natuur, educatie en mensen. Voor vier mensen is er wat extra aandacht: zij vieren dit jaar hun 25-jarig IVN-jubileum. En dat verdient een pluim, zo vonden wij.

Verder schreef Jannie weer een mooie bijdrage over de IVN-tuin, pakte Corlène uit met een educatief artikel over vruchten en zaden van loofbomen, interviewde Jeroen 'het peukenmeisje', leverden Hiske en Adelijne mooie illustraties en teksten, en gaan we weer voorwandelen: een nieuwe rubriek die erg in de smaak valt.

Uiteraard is dat niet alles. Dus: sla maar open die KARWIJ en lees. We wensen jullie veel leesplezier en een fijne herfst. Ik sluit graag af met een vrolijk gedichtje over die herfst - mijn favoriete seizoen.

Namens de redactie, Floor Scholten

Liedjes van de herfst zijn altijd somber zijn gemaakt van okers en van omber	toch ken ik septembers met een gouden glans toch zijn er novembers met een toverdans
de zon heeft in december mij al zo vaak verrukt en dikwijls heb ik rozen uit de sneeuw geplukt	en daarom schrijf ik in dit kleine lied: niet wachten op de lente want dan komt ze niet.

Toon Hermans

VAN HET BESTUUR

Onzeker

Dit stukje wordt een week voor onze eerste publiekswandeling in coronatijd (16 augustus) geschreven. We hebben dan wel mooi eind juni proefgewandeld, en mede op basis van die ervaringen richtlijnen opgesteld; het wordt nog even spannend hoe het dadelijk in de praktijk gaat. Kan en wil iedereen zich aan de anderhalve meter afstand houden? Durft er nog wel publiek te komen? Het wordt geen wandeling als gebruikelijk, en we zullen de praktijkervaringen uiteraard met jullie delen.

Chapeau

De meeste werkgroepen draaien nu noodgedwongen op een veel lager pitje, zijn zelfs zo'n beetje half-slapend. De Karwij-redactie gaat echter op volle kracht verder en heeft het redacteurschap afgelopen winter naadloos overgenomen. Ik vind dat heel erg knap. Ik ben iemand die al worstelt met een minimaal stukje 'Van het Bestuur' (waar moet ik het over hebben, hoe ga ik dat verwoorden?). En dan vraag ik me weleens af of de redactie hier ook slapeloze nachten van heeft. Geweldig zoals de Karwij'en er weer uitzien!

Heidedag

Aansluitend op het voorwandelen op 15 augustus had het bestuur een gezellige en constructieve 'Heidedag'. Het was gewoon in de Klaproos, met het idee eens wat meer tijd te hebben om de impact van corona (op publieksactiviteiten, de natuurgidsenopleiding en meer), het beleidsplan en bestuursbezetting te bespreken. Daarnaast wilden we wat gaan 'schuiven' in de Klaproos om de ruimte nog leuker en gezelliger te maken

ALV

Het IVN is statutair verplicht om één Algemene Ledenvergadering per jaar te houden. De voorjaarsvergadering is vanwege corona niet doorgegaan, de najaarsvergadering zullen we wel moeten houden. Die staat gepland op woensdag 18 november. Ongetwijfeld zijn er dan nog allerlei coronamaatregelen van kracht en kunnen we dus zeker niet iedereen in de Klaproos ontvangen. Zodoende gaan we kijken of we de vergadering live kunnen streamen, zodat onze leden er vanuit huis aan kunnen deelnemen. Hoe we dit precies gaan invullen, moeten we nog uitzoeken. Hier komen we spoedig op terug.

*Namens het bestuur,
Willem Cramer*

Errata

In de vorige Karwij stond in het artikel Andere tijden op pagina 5 een onjuist mailadres vermeld voor bestelling van zaden of het opvragen van een zadenlijst. Het juiste mailadres is tuinrheden9@kpnmail.nl

Mooi uitgebloeid

Het hoogtepunt van de bloei in de IVN-tuin is voorbij. Bijna ongemerkt hebben de bloemen zaden gevormd en daarmee een volgende generatie voorbereid.

Bloemen met hun kleuren en geuren zijn mooi maar eenmaal uitgebloeid hebben ze een andere schoonheid. Hoe mooi zijn klaprozen na de bloei met hun zaden in een ingenieus doosje, de doorzichtige vliesjes (hauwtjes) van de judaspenning waarin je de zaden ziet zitten als het licht er doorheen schijnt, de donzige pluizen van paardenbloemen, morgensterren en wildemanskruid.

Ook havikskruid heeft hele kleine pluizenbolletjes, waarvoor je wel op je knieën moet om ze goed te kunnen bekijken. En vergeet ook niet de fraaie lampionnetjes van het zegekruid. Allemaal zijn ze heel decoratief, net als de uitgebloeide reuzenbereklauw die ik eens bij iemand in de huiskamer zag staan.

Klaprozen

Havikskruid

Judaspenning

Zegekruid

Welriekende agrimomie

Zaden zijn reizigers

Als na de bloei de zaden rijp zijn, is het tijd dat ze zich gaan verspreiden. Ze zijn daarbij afhankelijk van de omstandigheden, zoals het weer en de omgeving. Het is interessant om te zien hoe doelmatig plantenzaden zijn aangepast aan hun manier van verspreiding. Zaden waaien weg op de wind, drijven op het water of liften mee met dieren. Sommige planten doen het helemaal zelf door zaden weg te schieten of in de grond te boren. Dit laatste komt weinig voor.

Aanpassing aan de manier van verspreiding is goed te zien bij zaden van bijvoorbeeld de paardenbloem en morgenster, die met hun parapluutjes door de wind worden verspreid. Zaden van waterplanten hebben drijfvermogen of zijn juist zwaar voor ontkieming in dieper water. Sommige zaden van waterplanten hebben haakjes of stekels die als een 'ankertje' dienen om zich op een geschikte ondergrond te vestigen. Met de haakjes en stekels kunnen ze ook aan poten en veren van watervogels blijven klitten en zich op die manier verspreiden.

Zaden van de welriekende agrimonie met hun voor het oog onzichtbare haakjes, zijn een goed voorbeeld van verspreiding door mens en dier. De bolletjes haken zich overal aan vast: broekspijpen, sokken, fietstassen. Als je gebukt in de tuin werkt, zitten ze soms ineens in je haren en krijg je er dan maar eens uit... Sommige planten produceren zaden die zowel door het water als de wind worden verspreid zoals waternavel, heemst, melde, wilgenroosje, wespenorchis en vlasleeuwenbek. Els, vlotgras, kattenstaart, door wind, water en dieren, kunnen worden verspreid.

Zaden zitten ook verpakt in vruchten die na de bloei zijn ontstaan. Vogels lusten graag fruit, de pitten worden niet verteerd en worden her en der uitgepoept. Dit heet inwendige verspreiding, via de vacht of poten is uitwendige verspreiding. Mensen helpen mee aan zaadverspreiding, zeker in de IVN-tuin. Op het juiste moment, bij droog weer en als de zaden helemaal rijp en droog zijn, worden ze verzameld voor de verkoop. Dan worden ze soms zelfs naar andere werelddelen verspreid.

Tekst en beeld: Jannie de Jong

Jubilaris Hans van Riek vertelt...

Zittend onder de beuk overdenk ik mijn 25 jaar als lid bij het IVN. Deze beuk is een boom die mij houvast en licht geeft. Het is bijzonder dat ik 25 jaar de ruimte heb gekregen binnen het IVN, en in het bijzonder bij onze eigen afdeling, om mijn enthousiasme over natuur en cultuur op andere mensen over te brengen.

Mijn eerste kennismaking was een korte cursus 'Natuur je Buur' van Bertus van der Kolk (ook jubilaris) in Velp. Wat een kennis, een enthousiasme en wat een materiaal om al je zintuigen te prikkelen. Dat was heel bijzonder op die avond. En het spreekt me nog steeds aan, 25 jaar later.

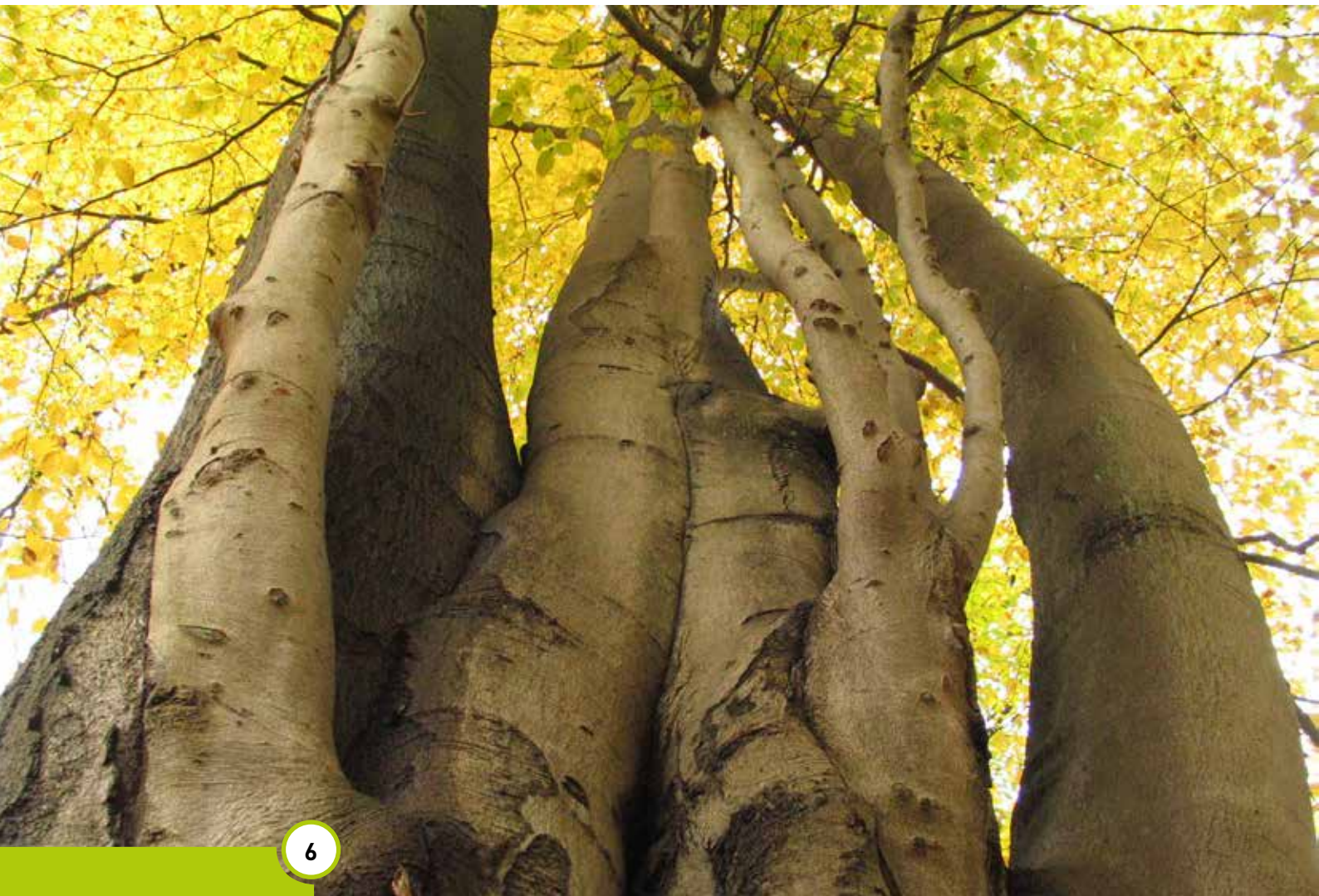
Tijdens mijn natuurgidsencursus in 1995-1996 liep ik stage bij de werkgroep nascholing. Bij die werkgroep ben ik na de cursus actief gebleven. Wat dat inhield? Met een leuke groep mensen activiteiten organiseren voor actieve leden over onderwerpen die actueel waren of vraag naar was. Bij het IVN Arnhem was ik deelgenoot van de werkgroep Districtskadervorming die ook nascholing organiseerde, maar dan voor de afdelingen in onze regio.

Natuurgidsencursussen

Daarna ben ik een tijdlang actief geweest bij het organiseren van natuurgidsencursussen in onze eigen afdeling. Bijna drie jaar lang, meerdere malen, met een enthousiast team een programma draaien om dertig nieuwsgierige cursisten op te leiden tot natuurgidsen, die vervolgens een plekje hebben gevonden bij een van onze werkgroepen.

Op dit moment begeleid ik al ruim tien jaar natuurgidsenopleidingen voor de achttien afdelingen in onze provincie Gelderland, onder de paraplu van het IVN-Cursushuis. Het is altijd weer een plezier om bij een cursusteam aan te schuiven om kennis te maken en daarna het vervolgtraject actief te mogen volgen. Wat ik graag zie is dat cursisten tijdens de opleiding met de meest verrassende ideeën komen, evenals de samensmelting van de cursisten tot natuurgids. De kers op de taart is voor mij het bijwonen en soms beoordelen van de mooie eindprojecten. Dat is ook bijzonder. Ik heb het altijd met veel plezier gedaan en doe dat nog steeds.

Tekst en beeld: Hans van Riek

‘Ik leg de tuin aan en dan legt de tuin mij uit wat een wonder is’

Een titel die in prachtige bewoordingen zegt wat Jannie de Jong denkt als ze mensen door haar geliefde IVN-tuin gidst op een zonnige zondagmiddag. Jaren geleden stond de spreuk tijdens een themadag bij de ingang van de tuin, en als het aan Jannie ligt, is het ‘tijd om dat in ere te herstellen’. In haar ogen is het IVN een club die ‘verwondering over en bewondering voor de natuur teweeg wil brengen.’ Een mooi idee, waarin ik me wel kan vinden.

Tijdens een geslaagde excursie van de fotowerkgroep in het natuurgebied ‘Het Ganzen Ei’ bij Brummen.

Ik ben op bezoek bij Jannie de Jong. Om nu eens echt kennis met elkaar te maken, maar vooral om te praten over haar 25 jaren bij IVN Oost-Veluwezooom. Ze is jubilaris en dat verdient een artikel in Karwij.

‘De kennismaking met het IVN is al langer dan 25 jaar geleden’, zegt ze. ‘Het begon in 1992 toen ik, samen met een vriendin, de groencursus ging volgen.’ Hoe ze op dat idee kwam? De postbode gooide er een aankondiging over in de brievenbus.

Na de groencursus volgde de natuurgidsenopleiding in 1995. Ze had tijd over, want haar zoon ging naar school. Het was een leuke tijd, waarin ze veel leerde. Daarna koos ze ervoor om dat gidsen vooral toe te spitsen op de IVN-tuin. ‘Ik heb geen luide stem, en in het bos verdwalen met een groep zag ik ook niet zitten’, zegt ze met een knipoog.

Het gidsen op zondag in de IVN-tuin doet ze nog steeds (hoewel dit jaar minder vanwege de corona), net als er elk kwartaal een leuk stukje over schrijven

voor Karwij. Maar dat is niet alles: Jannie zat ook dertien jaren lang in de redactie: ‘Een leuke tijd!’ Daarnaast was ze enkele jaren notulist in het bestuur, maakte ze drie jaar deel uit van de fotowerkgroep en was ze vaak buiten bezig met de VENEL-groep, wat staat voor Vrijwillig Educatief Natuur- en Landschapsbeheer.

We kunnen dus wel stellen dat Jannie een bezige bij is, en daar mogen we bij IVN Oost-Veluwezooom blij mee zijn. Het liefst is haar toch de IVN-tuin, waar ze al veel leuke dingen meemaakte. ‘Een bijzondere ervaring was

de themadag oëzie in de Tuin, die ik in 2014, samen met Nel Boot en Cary Francke, organiseerde. Op de dag zelf kwam de regen met bakken uit de hemel, en toch bewaar ik er goede herinneringen aan!’

‘In 25 jaar kan er veel veranderen maar onze afdeling bestaat nog steeds en iedereen kan nog immer genieten van de IVN-tuin.’

Tekst: Floor Scholten

Foto: Anton Logemann

De titel van dit artikel is een tekst van Carla Pols

'Alweer 25 jaar IVN'er

Mieke de Graaff vertelt over 25 jaar IVN-lidmaatschap

Misschien zijn de natuurwandelingen die ik vroeger met mijn ouders liep bij boerderij Meyendel in het duingebied van Wassenaar wel de basis geweest van mijn belangstelling voor de natuur op latere leeftijd. Zeker is dat ik op de vraag waarom ik de natuurgidsencursus ging doen, antwoordde dat ik vooral mijn eigen kennis wilde uitbreiden. Het bleek toch wel de bedoeling te zijn dat ik ging gidsen, wat ik overigens graag doe.

Ik heb dat eerste jaar nog nooit zo veel bloeiwijzen van bomen waargenomen. Hilarisch vond ik het verschijnsel Biologisch Moment, waar uiterst serieus op werd ingegaan en wat mij wel eens lachkriebels bezorgde. Mijn eigen plekje: de vijver in Dieren noordoost, waar mijn man en ik toch maar eens 's avonds gingen kijken en zowat struikelden over de padden. Mijn oriëntatievermogen heeft zich nooit erg ontwikkeld. Na een uur weer bij hetzelfde punt uitkomen, bijvoorbeeld een mierenhoop, is toch een hele kunst.

Later volgde ik samen met Bertus van der Kolk en Koos Bol de Watergidsencursus, waar ik nooit zo heel veel mee gedaan heb. Gerrit Lammers vroeg mij zes jaar geleden voor het bestuur, waar ik de vergadering zo duidelijk mogelijk vastleg in de notulen, naast andere voorkomende klussen. Nu wij vanwege corona elkaar maar heel weinig zien omdat er van alles uitvalt en niet doorgaat, is het helemaal moeilijk om voor de taken die er liggen de juiste mensen te vinden. Het bestuur wil daar best in sturen, maar de activiteiten moeten door de leden worden uitgevoerd.

Een hoogtepunt in de afgelopen 25 jaar vond ik natuurlijk het 60-jarig jubileum van de afdeling, vorig jaar.

Graag wil ik besluiten met de wapenspreuk van Stichting Twickel: Mutando non Mutor. Alles verandert, maar door mij aan te passen, verander ik niet. Hij staat op de bank op de Carolinaberg in Dieren.

Tekst en beeld: Mieke de Graaff

Van rivier tot tuin met veel groen er tussenin

Als ik Bertus van der Kolk uit Dieren bel voor een interview vanwege zijn 25-jarig jubileum bij IVN, blijkt hij zich er niet van bewust dat het al zover is. Het aardige is dat hij al enige tijd betrokken was bij de IVN-tuin voordat hij lid werd. Sindsdien bleef hij actief in de afdeling. Ook op zijn respectabele leeftijd van 86 jaar is hij nog geregeld te vinden in de tuin.

Bertus' ervaring uit het werkende leven omspant maar liefst 60 jaar, professioneel en vrijwillig. Hij geeft me een korte selectie. Bertus werd geboren aan de IJssel nabij Hattem, waar zijn opa en ooms de veerdienst tussen Hattem en Oldeneel onderhielden. 'Ik kan me dat nog levendig en nabij herinneren, die ervaring van de rivier destijds.' Het veer bestaat nog steeds. Het is tegenwoordig onderdeel van het recreatieschap en vaart van voorjaar tot najaar. Rond 1960 werd Bertus onderwijzer in Voorburg. Hij herinnert zich de schooltuintjes die werden georganiseerd door de zogeheten Jeugd natuurwacht: één van de organisaties waaruit later het IVN zou voortkomen, zo vermeldt Bertus. Later werkte hij als praktijkdocent aan de boomteeltopleiding in Boskoop in een functie die hij omschrijft als 'agrarisch bioloog'.

Vanuit Zuid-Holland verhuist Bertus in 1990 naar Dieren en enkele jaren later raakt hij betrokken bij de IVN-tuin, die zich toen ook al op dezelfde locatie achter de oude boerderij bevond, bij het latere bezoekerscentrum. Een paar jaar later werd hij lid van de afdeling.

Bertus volgde niet de natuurgidsenopleiding: hij had dan ook al de nodige 'groene bagage' door zijn werkachtergrond. Opvallend genoeg was hij in 2005 wel één van de vier trekkers van het natuurgidsenteam: 'Iets waar ik veel tijd in stopte en ook mooie dingen uit zag voortkomen. Ik beleefde er veel plezier aan.' Het team verzorgde een succesvolle training aan een gemotiveerde groep leden. Deze waren zodanig enthousiast over de lessen en excursies dat een flink aantal deelnemers actief werd in bestuur of werkgroepen - sommigen zijn dat ook nu nog. Bertus herinnert zich dat er landelijke richtlijnen voor de gidsenopleiding bestonden, maar die waren algemeen en vrij theoretisch. Het praktisch toepassen ervan met lokale invulling voor de cursus gaf veel voldoening. Sindsdien is de gidsencursus uiteraard wel weer een aantal keren veranderd...

In 2007 volgde Bertus de watergidsencursus. Kenmerken van tal van 'categorieën' water - afvalwater, oppervlaktewater, grondwater - kwamen aan de orde. Dat bood interessante eyeopeners. Als vervolg hierop werd een aantal Waterdagen georganiseerd. Plaats van handeling was de boomgaard op het terrein van Natuurmonumenten. Uit de watergidsencursus en deze waterdagen is toen de waterwerkgroep voortgekomen. Door terugloop van het aantal actieve vrijwilligers moest deze later helaas weer stoppen.

In 2013 maakte Vroege Vogels een radio-opname in de IVN-tuin. Bertus was toen als regelmatige inzender op de fenolijn te horen - nu stond hij met zijn laarzen in de vijver van de tuin. 'Een grappige foto bij die uitzending, ik sta er wel opvallend op.' Niet veel natuurvrienden kunnen terugblikken op een interview door Vroege Vogels. Na afloop van het interview biedt Bertus mij als wederdienst spontaan een rondleiding door de IVN-tuin aan. Daar ga ik gebruik van maken!

Tekst: Jeroen Boland

Beeld: Koen Kleinleugenmors

Vruchten en zaden, daar draait het om

In de lente was mijn motto: naar de knoppen gaan. Ik stond stil bij het prille begin van bloemen en bladeren. De bladeren van die loofbomen, zette ik in de zomer op de voorgrond. Nu is het tijd om te kijken naar de vruchten en zaden die dankzij de bloemen inmiddels volop te bewonderen zijn.

Al wandelend zie ik overal om me heen bomen, vol met vruchten. Althans, dat is wat ik denk dat ik zie. Want wanneer is er sprake van vruchten en wanneer van zaden?

Het gevleugelde zaad van de iep, net een eitje.

Het verschil

Alle planten die bloemen maken, maken vruchten en zaden. Het zaad bevat een plantje in wording, daarbij weinig water maar wel veel voedingsstoffen. Zo kan het zaad overwinteren en lange tijd in de grond overleven. Het zal ontkiemen bij de juiste temperatuur, voldoende water, zuurstof en licht. Tot die tijd heeft het zaad bescherming nodig. Zijn taaie zaadhuid zorgt hiervoor.

De vrucht is ook zo'n beschermende laag. Het is het deel van de bloem dat rondom het zaad (de zaadjes) komt en dat dient als een soort vervoermiddel, om zo het vele zaad ver van de moederplant de beste kans te geven om zich te ontwikkelen. Want de plant wil zich voortplanten, voortbestaan. Daarvoor moet een enkel zaadje in 'goede aarde vallen' en tussen alle concurrentie tot bloei komen.

Het lege napje van het beukenootje (fluweelzacht van binnen), het zaadje laat met het 'hoedje' nog net de beschermende laag zien, de kiembladeren, en tenslotte de bladeren en de bloemen.

Veel diversiteit

Oké, ik kijk dus naar de vrucht. Daarbij zie ik veel diversiteit. Eerder dit jaar was de straat wit van de pluizige zaden van de populier. Nu zie ik vlezige vruchten, zoals appel, kers of bes. Droge, harde vruchten die openspringen, zoals de peul van de Robinea, de paardenkastanje. Maar ook de droge, harde vruchten die niet openspringen, zoals eikel, hazelnoot, en de gevleugelde noten van es, iep en esdoorn. De walnotenboom heeft gladde vruchten, de kastanje stekelige vruchten. Kortom, er valt genoeg te beleven. Al die verschillen hebben uiteraard een functie. Ze helpen op hun eigen wijze bij de verspreiding van het zaad.

Gladde walnoot, eikel nog verborgen in het napje, de tamme- en de paardenkastanje.

Het zaad gaat op reis met eigen vervoer

Esdoorn, es en linde krijgen elk jaar veel vleugeltjes.

De wind (en daarbij thermiek):

de wilg maakt hier bijvoorbeeld gebruik van, net als de populier. Een populier kan wel tot 28 miljoen zaden produceren, die met droog weer losgelaten worden. Het gaat hier om heel lichte zaden. Ook de berk, die door de wind bestoven wordt en dan veel hooikoorts veroorzaakt, verspreidt de zaden via de wind. Er is dan sprake van zwaarder zaad, dat dankzij een of twee vleugels het luchtruim kiest.

Dit geldt ook voor de zaadjes van de esdoorn, iep, es en linde. Deze laatste versieren al weken lang de stoepen in onze buurt. Dan is er nog de plataan met de vruchtbolletjes, net kleine bitterballen, waarvan de vele kleine zaadjes vederlicht zijn en dus ook prima door de wind meegenomen kunnen worden.

De zaadjes van de plataan, die vanuit de prachtige rode bloeiwijze ontstaan.

Het water:

zaden die drijven kunnen door water heel ver meegenomen worden, en bij overstromingen ook landinwaarts terecht komen. Aan de slootkant vind je daarom ook planten waarvan de zaden goed kunnen drijven. Zo ook het zaad van de els, een boom die graag op vochtige plaatsen vertoeft. De 3-millimeter-grote nootjes uit de elzenpropjes worden door de wind meegevoerd. Eenmaal in het water kunnen ze door hun kurklaag en luchtgevulde holten prima drijven. Pas als de kurklaag verteert, zinkt het zaadje. Vrij logisch dat de nakomeling dus weer aan het water staat. Zwemkampioen is de kokosnoot, die dankzij de met luchtgevulde holte heel ver kan komen, ook al is het een heel grote noot.

De dieren:

zaden kunnen meeliften met vogels, herten en zwijnen, doordat ze haakjes hebben of kleven. Maar ook doordat de dieren vlezige vruchten eten, zoals kersen en bessen, om daarna de zaden weer onverteerd uit te poepen. Inmiddels zijn die zaden wel door het maagzuur bewerkt en kunnen daardoor beter kiemen. Soms is dit zelfs een voorwaarde, wil het zaad ontkiemen. Zaden verzamelen als wintervoorraad (door gaai, muis, eekhoorn) om vervolgens vergeten te worden, werkt mee aan de verspreiding van bijvoorbeeld walnoten en hazelnoten.

Wij mensen:

ook hier is de impact van de mens op de natuur aanwezig. In vroeger tijden door het meenemen van exotische zaden, nu via de landbouw of via het handelsverkeer. Denk maar eens aan het water dat als ballast mee komt met schepen, en hier geloosd wordt, al dan niet met meegelifte zaden. Ten slotte kleeft aan kleding en schoeisel ook menig zaad. Dankzij mijn wandeling ben ik weer eens van alles over vruchten en zaden gaan bekijken. Voor mij een ontdekkingsstocht, wellicht ook voor jou?

Tekst en beeld: Corlène van den Camp

#Bijzondere ontmoetingen met insecten en kriebelbeestjes

Het gaat niet overal even goed met de vlinders, bijen, kevers, vliegen en andere kriebelbeestjes die zo belangrijk zijn voor de natuur. Hun aantallen nemen af. Daarom besteden we in KARWIJ wat extra aandacht aan ze. Niet met een opiniestuk of een boze column, maar door ze in de etalage te zetten. Met inzendingen van jullie: leden en lezers. De redactie vroeg jullie om in de vakantie (in eigen land) of vrije tijd deze zomer een bijzondere ontmoeting met een bijzonder insect of andersoortig kriebeldier vast te leggen. Dat leverde een aantal mooie inzendingen op.

Kriebelbeestjes!

Jannie de Jong stuurde deze foto's in van een sprinkhaan op een begonia en van twee vuurwantsen.

Sabelsprinkhaan

Deze foto is van vorige zomer, maar ieder jaar tref ik ze aan: sabelsprinkhanen. Deze grote sabelsprinkhaan verorbert een wants die de frambozen beschadigt. Prachtige biologische bestrijding.

Inzender: Mariëtte Moens

Drukbezochte bloemen in de Zwitserse Jura

Ik was in juli een paar dagen bij vrienden in de Zwitserse Jura. Een huis met een prachtige tuin vol groente, fruit, kruiden en wilde bloemen. En zoals je ziet, zijn de insecten daar maar wat blij mee.

Inzender: Floor Scholten

Kolibrievlinder bij de geraniums

Op zijn dakterrasje in de mooie binnenstad van Doesburg filmde en fotografeerde Tim deze prachtige kolibrievlinder in actie.

*Inzender: Floor Scholten.
Foto's: Tim Strikers*

Een wilde peuk vormt een aanslag op de natuur

Het 'peukenmeisje' wacht me al op bij de verhuurlocatie Veluwe Actief op de Heuven in Rheden. Na de korte begroeting hoef ik niet eens een vraag te stellen - spontaan volgt een minutenlang feitenrelaas over peuken en filters. Ik denk, ik heb al genoeg informatie voor het korte interview, waarop ze oppert 'Houden we het interview op het terras, met koffie erbij?' Ik vertel haar dat dit het interview is.

De indringende informatie bij de start blijkt slechts de opmaat voor de missie van Bernadette Hakken-Hermsen uit Ellecom: een wereld zonder peukenafval. Het kwaad schuilt niet alleen in de peuk, maar vooral in het kunststoffilter. Aan filters kleeft onterecht het imago dat ze minder schadelijk zijn voor de gezondheid dan de sigaret zonder filter. Sinds de jaren '50 kwamen ze daardoor in zwang en al die tijd bleven ze als zwerfvuilfractie zo onder de radar. In steeds meer plaatsen in Nederland duikt het peukenmeisje op: ze maakt furore met het van de grond rapen van sigarettenpeuken. Elke vindplaats wordt getagd en elke peuk geteld met de Litterati zwerfvuil-app.

Waar de sigaret ophoudt, begint de peuk
Sigarettenfilters zijn gemaakt van de kunststof celluloseacetaat. Ze doen allereerst goed waar ze voor bedoeld zijn: het filteren van de tabaksrook. Bij het inhalerend roken neemt het veel van de verbrande en toxische stoffen op. Vroeg of laat valt het filter uiteen. Daar zit het venijn: de peuk 'breekt af', maar vergaat nooit in zijn geheel. Waar de meeste natuurlijke materialen geleidelijk vergaan en door biologische processen volledig afbreken tot stoffen die van nature voorkomen, geldt voor de microplastics uit celluloseacetaat dat ze de leeflaag

of toplaag van de bodem verontreinigen. Precies daar waar de meeste bodemorganismen actief zijn. En die worden ermee belast.

Kortom: waar het genot van de sigaret eindigt, begint de peuk zijn langdurige schadelijke werking. Dat effect treft niet de gezondheid van de roker, maar wél de levende en leven dragende natuur. Blandt het filter buiten op de grond, dan spoelen de schadelijke stoffen er geleidelijk uit, en gaan de bodem in richting grondwater of oppervlaktewater. Eén peuk kan op deze manier acht liter water verontreinigen. In de bodem of het water vergiften de stoffen langzaam maar zeker het bodemleven, dat aan de basis staat van vele biologische en voedselketens.

Met proeven is aangetoond dat raaigras en witte klaver veel slechter kiemen en groeien in een bodemmilieu met een peuk op het grondoppervlak, dan in een vergelijkbaar groeimedium in een bak zonder peuk. Ofwel, een peuk weggooien is behalve *not done* en asociaal ook nog eens tegennatuurlijk!

De peukenpocket als oplossing

In Dieren heeft het peukenmeisje de tabaksverkooppunten onlangs bereid gevonden haar 'peu-

kenpocket' te promoten. Dit is een handig soort envelop van onbrandbaar materiaal waarin rokers hun peuk na het doven kunnen meenemen, om deze na thuiskomst bij het restafval te doen. De verkooppunten bieden deze *zakasbak* nu te koop aan. Ook bij de verhuurlocatie van Veluwe Actief wordt de peukenpocket verkocht.

Aan het idee is ook een praktijkonderzoek gekoppeld. In het Dierense winkelcentrum werden peuken in een bepaalde periode eerder dit jaar opgehaald en geteld. Deze telling wordt herhaald nadat een significant aantal peukenpockets is verkocht.

De IVN-tuin gescreend

Het interview zetten we voort in de IVN-tuin. Bernadette vertelt dat ze daar vaak kwam toen haar kinderen nog jong waren: het bracht hen natuurbesef bij. Nu lopen we er om peuken te spotten, en inderdaad, op de veranda van het huisje vinden we er één. En later nog een vlakbij de poort. Verdere inspectie levert geen resultaat meer op: uiteraard is de tuin een schone plek.

IVN-tuin blijkt bijna peukenvrij

Dat laatste gaat steeds vaker op voor 'binnen de hekken': daar is het schoon. Rokers zijn naar buiten verbannen, buiten poort, hek of schoolplein. Dat verplaatst ook het afval naar rokershoek of abri, trottoir, goot, afvoerputje en - helaas - naar natuurlijke plekken. Oppervlaktewater, plantsoenen, struikgewas en randen van wandelpaden blijven hotspots van peukenafval.

Bewustwording en schone natuur

Een weggegooide peuk in de natuur is geen gezicht: dat is het meest zichtbare aspect. Bernadette raadt een ieder die zich ergert aan (peuken)afval in de natuur aan om erover te praten, mensen erop te wijzen, en als je zelf rookt, om je peuken mee naar huis te nemen en bij het restafval te doen. Zo belast je bodem en grondwater minder. En dan hebben

we het nog niet eens gehad over het gevaar van een natuurbrand, als gevolg van een achteloos weggegooide peuk.

Rapen 'buiten de poort' op de Heuven

Voor de promotie van de peukenpockets, werkt Bernadette intensief samen met meer instanties. Studenten van het Velpse Astrum College ontwierpen de promotieposter van de peukenpocket. Bij scholen raapt ze regelmatig peuken en gaat ongedwongen het gesprek aan met studenten op de rookplek. Dit laatste blijkt een gouden combinatie. Veel jongeren roken uit protest of als groepsgedrag. Preventie is belangrijk, maar minstens zo belangrijk is het afwennen van beginnend roken: daar komt een stuk educatie bij kijken.

Als het peukenmeisje uitlegt hoe de stoffen uit peuken blijvend giftig zijn voor de natuur maakt dat indruk op jongeren. Schaden van je gezondheid door roken blijft tot op zekere hoogte de eigen keuze. Vergiftigen van bodem en water door moedwillig weggooien van de peuk schaadt kwetsbare natuur en weerloze levende wezens.

Al met al behoren peuken tot de grootste en tegelijk meest onderschatte vervuilers van de natuurlijke leefomgeving en biosfeer. We constateren dat het peukenmeisje met haar campagne een goeie impact kan maken. Aan haar boodschap, tomeloze inzet en mobiliteit zal het niet liggen.

Tekst en beeld: Jeroen Boland

Volg de verrichtingen van het Peukenmeisje op facebook of Instagram via @HetPeukenmeisje

Een eigen huis...

Slakken (*Gastropoda* of 'buikepotigen') zijn de enige weekdieren die ook op het land leven, hoewel het grootste deel van de 60.000 tot 75.000 bekende soorten in zee of zoete wateren voorkomt. Veel soorten hebben een (opgerold) buisvormig, uitwendig skelet – het 'huisje' – waarin zich de organen bevinden. Omdat slakken met hun waterige lichamen erg gevoelig zijn voor omgevingsfactoren zoals kou en droogte, graven ze tijdens ongunstige omstandigheden een holletje waarin ze een winter- of zomerslaap houden. Om uitdroging te voorkomen sluiten ze hun huisje tijdens die periode af met een kalkdeksel.

De wijngaardslak (*Helix pomatia*) komt van oorsprong uit zuidelijk Europa en is voor consumptie door de mens geïntroduceerd in Nederland. Met een lengte van maximaal 12 centimeter is

het onze grootste landslak, die hier echter een zeldzame verschijning is. De kans om er een te zien is het grootst op kalkachtige en plantenrijke gronden in kasteeltuinen, landgoederen en bosranden. De wijngaardslak wordt hierdoor ook wel een 'stinsensoort' genoemd – net als de verwilderde voorjaarsbloeiërs die vaak op deze plekken te vinden zijn.

Noot van de auteur:

Slakken wisselen nooit van huis, maar ikzelf ben afgelopen april wel verhuisd, naar Zutphen. Dit is daarom mijn laatste bijdrage aan de Karwij. Wellicht tot ziens ergens op de prachtige Veluwezoom!

Tekst en beeld: Hiske Feenstra

De bever in Velpse wateren

Generatiegenoten uit de jaren '60 zullen zich herinneren dat de waternatuur er in de jaren '70 en '80 niet best aan toe was. Sloten stonken en rivieren waren vies. In de schuimende en roestbruine sloten waren amper nog kikkers, vissen of waterplanten te vinden. Reigers en ooievaars waren zeldzaam geworden, en de bever kwam al lange tijd niet meer voor.

In die jaren roeide ik elke week een paar keer vanuit de Arnhemse haven aan de Westervoortsedijk. Het water stonk door afvalwater van de industrie op de Kleefsewaard. We roeiden tóch omdat we zo genoten van de sport. Mocht je echter omslaan, dan moest je bij te-water-raken direct het water uitspugen en daarna goed douchen.

Gelukkig is sindsdien bij veel burgers, bestuurders en waterbeheerders het inzicht gekomen dat het zo niet verder kan en worden er maatregelen genomen voor een schonere (water)wereld. Als gevolg daarvan zag ik helder water in sloten terugkomen, kikkers en kikkerdril en mooie planten en bloemen langs de oevers. Daarna kwamen ook reigers, ooievaars en andere (water)vogels weer terug.

De rivier en haven werden allengs schoner; het was echt bijzonder dat ik weer vissen zag! Enkele decennia was de Rijn in mijn ogen een afvoerput geweest: als kind en tiener had ik deze nooit anders gezien. Tegenwoordig kan ik weer roeien in een redelijk schone haven, en mocht ik een keer omslaan met mijn skiffje of dubbeltwee, dan is er niks ergs aan de hand.

Vanuit Velp wandel ik vaak in de IJsseluiterwaarden. Geen dag is er hetzelfde: mist, zon, wind, water-vogels, azen, reeën, buizerds, de uitbottende meidoorn, et opschietende fluitenkruid. In 2018 postte ik lang met mijn camera bij gemaal Velperwaarden om ijsvogels mooi op de foto te krijgen. Op een van die avonden zag ik een bruine schim bewegen met een platte staart. Wauw, dacht ik: zou dat een bever zijn? Of toch een beverrat? Het hol ter hoogte van het watervlak was van de juiste grootte: het formaat van een bever. Later bevestigde de muskusrattenvanger dat er inderdaad bevers leven. Hij ziet ze regelmatig, ook in de IJsseluiterwaarden. Wat leuk! Ik had er dus echt eentje gezien.

In de zomer van 2019 zat ik 's avonds op het terras van de roeiclub en zag ik ook daar een bever

rondscharrelen op de landtong tegenover de botenloods. Tijdens het roeien ging ik er op letten. Ik zag hoeveel stammetjes er waren aangeknaagd door de bever met zijn twee scherpe voortanden.

Het dier eet de schors van de wilgentakken. Onlangs wandelde ik over het groene wandelpad bij Presikhaaf, dat na de verbreding van de A12 werd aangelegd onderlangs de geluidsschermen en zag meerdere aangeknaagde stammen. Enkele stammen daarvan lagen over de sloot. Ook hier is de bever aan het werk, op slechts een paar meter van de snelweg!

Kennelijk leeft de bever, of een groep bevers, in de buurt van de circuitplassen van Velperbroek, in de Velperwaarden en mogelijk ook elders in de omgeving van Velp-Zuid. Het is mooi dat het dier, dat in de jaren '80 geïntroduceerd werd, onder andere in de Gelderse Poort, zich ook hier in de natuur weet te handhaven, naar het lijkt ook in drukkere gebieden met menselijke activiteit. Ik ben blij dit allemaal mee te maken en deel te zijn van de natuur: ze is krachtig.

*Tekst en beeld: Annelie Woltjer
Annelie Woltjer woont in Velp en is watersporter en natuurgenieter. Ook fotografeert ze graag.*

Een bloeiende vereniging kan niet zonder bestuur

Met liefde en tomeloze energie delen we met elkaar bij IVN Oost-Veluwezooom onze kennis en fascinatie voor de natuur. Dat doen we met verrassende excursies, cursussen, een natuurgidsenopleiding, onze educatieve tuin en nog veel meer.

Onze Veluwezoom is prachtig, onze club fijn.

Maar, willen we dat zo houden, dan is een goed bestuur een must.

JOIN THE CLUB!

Zoals jullie weten is IVN Oost-Veluwezooom op zoek naar nieuwe bestuursleden. Vier maar liefst! De vereniging zit al een tijdje zonder voorzitter en secretaris en Fred Rentier, de huidige penningmeester, heeft aangegeven te willen stoppen. In november treedt ook Gerrit Lammers af. Helaas zijn er tot op heden nog geen mensen gevonden die deze stokjes over willen nemen. En dat is jammer, want het is zo'n leuke club.

'Ik werk fulltime, maar na een avondje bestuursvergadering kom ik heerlijk ontspannen thuis', zegt Richard van Gelder, algemeen besuurslid van IVN Oost-Veluwezooom. 'Ik vind IVN een goede club, maar zonder bestuur kan een vereniging niet bloeien.'

Samen met leden activiteiten initiëren: wie wil dat nou niet?

De redactie ging op zoek naar antwoorden op de vraag: wat maakt besturen zo leuk? Willem Cramer, huidig bestuurslid kwam met een aantal antwoorden. Wie kunnen we hiermee over de streep trekken?

'Kijk', zegt Willem, 'de statutair noodzakelijke onderdelen (ALV, jaarverslagen) zijn wellicht niet het meest interessante aan besturen, maar die dingen moeten gewoon op orde zijn, vormen de basis. Wat het zo leuk, interessant en boeiend maakt om voor onze vereniging in het bestuur te zitten, is dat we samen proberen het nóg leuker en gezelliger te maken voor onze leden. En om mét die leden nieuwe activiteiten te initiëren.'

'Daarbij kun je denken aan de opvang en begeleiding van nieuwe gidsen, nieuwe publiekscursussen en het vergroten van de onderlinge binding. Kortom, alles om ervoor te zorgen dat we een bloeiende

vereniging zijn en blijven. Daar komt bij dat het bestuur gewoon een leuke club is. Er wordt behoorlijk gelachen en de sfeer is goed. Wie wil daar nou niet bij?'

Overweeg jij een functie in het bestuur? Maar heb je dat nog niet laten weten? Meld je dan! Ze bijten niet. Samen kunnen we IVN Veluwzooom laten bloeien. Ik ga het zelf ook overwegen.

Meer weten over de inhoud van de functies? Kijk op ivn.nl/afdeling/oost-veluwezoom/vacature

Tekst: Floor Scholten

Foto: Richard van Gelder

Willem Cramer in actie tijdens het gidsen.

Leven met de seizoenen

Wanneer bij jullie deze editie van KARWIJ op de deurmat ploft, gaan we op weg naar de herfst. Toen ik dit stukje schreef, zaten we echter nog midden in een hittegolf. Ik ben heel benieuwd hoe de natuur eruitziet tegen de tijd dat jullie dit lezen. Wellicht is het nog 'zomers warm', zoals het de afgelopen jaren is vergaan. Zijn de bomen mooi gekleurd, of gaan ze direct van groen naar bruin omdat er te weinig vocht is?

Veel traditionele seizoenskenmerken zoals we die uit de boekjes kennen, bestaan alleen nog in ons collectief geheugen. De meeste mensen hebben dat niet eens door; ze stappen van hun goed geïsoleerde huizen in de auto naar een werkplek met klimaatbeheersing en terug. En worden dus nauwelijks blootgesteld aan de elementen.

Wie echter let op de tekenen in de natuur was het waarschijnlijk allang opgevallen. Na een zeer zachte winter volgde er een voorjaar waarin nauwelijks regen viel. Voorjaarsbloeiers tierden welig maar hielden kort stand. De zomer begon wat nat maar al snel maakte dit weer plaats voor temperaturen ver boven gemiddeld. Met als gevolg dat begin augustus de appels al rijp aan de boom hangen.

Er worden steeds meer soorten (flora en fauna) waargenomen die voorheen alleen in zuidelijker landen te vinden waren. Het lijkt wel of er een

volksverhuizing plaatsvindt in de Nederlandse natuur. De gevolgen zijn ingrijpend. Wat dacht je bijvoorbeeld van de gevolgen voor de vogeltrek? Op Nature Today lees ik dat de leefgebieden langs de hele trekroute enorm aan het veranderen zijn. Zo stierven schelpdieren in de Waddenzee in groten getale tijdens de hittegolf, waardoor een belangrijke voedselbron wegvalt. En wat gebeurt er als de favoriete bessen al over hun top zijn als de vogels aankomen op hun voederplek?

Omdat ik er niet van houd me te focussen op het negatieve wil ik jullie niet achterlaten met dit sombere beeld. De seizoenen zijn dynamisch en, net als alles in de natuur, voortdurend in verandering, en zeer veerkrachtig. Extremen zijn daarbij vaak nodig om weer in balans te komen. Een harde novemberstorm helpt ook de laatste blaadjes loslaten. Zou het kunnen dat we dit soort extremen nodig hebben zodat er ruimte ontstaat voor nieuwe wegen?

Herfst is het seizoen van loslaten en reflectie. Daarom wil ik iedereen uitnodigen zichzelf te belonen voor de (kleine) dingen die je kunt doen of gedaan hebt om de natuur een beetje terug in balans te krijgen. Het is tijd om te oogsten. Vier de herfst! Het is het mooiste feest van het jaar.

Tekst en illustratie: Adelijne Martin

Wandelexcursies voor leden door leden

Door de coronamaatregelen zijn er al vijf maanden geen excursies, cursussen en andere ledenactiviteiten georganiseerd. Dat is natuurlijk erg jammer, want die activiteiten zijn de kern van IVN.

Het bestuur maakt zich daarom enigszins zorgen over de ledenbinding. Doordat bijna alle activiteiten stilliggen, verliezen we het contact met elkaar en met de vereniging. Daarom is het het plan opgevat om die binding weer aan te wakkeren. Hoe? Door wandelingen te organiseren voor leden en vooral ook dóór leden!

Half augustus hebben we voor het eerst weer anderhalvemeter-excursies kunnen verzorgen. Daaruit bleek dat een excursie in kleine groepjes van maximaal acht mensen prima te doen is, zolang de excursie niet draait om kleine plantjes of beestjes die je alleen van dichtbij kunt bekijken.

IVN-ledenwandelingen

Het idee is nu dat IVN-leden wandelingen gaan organiseren voor IVN-leden. Het bestuur wil dat graag stimuleren en organiseren. Met als doel dat we in deze rare tijden toch wat meer onderling contact onderhouden. Wij vragen leden daarom om voorstellen te doen voor wandelingen die zij zelf verzorgen, en daarbij aangeven op welke datum en tijd en vanaf welk startpunt die wandeling of die excursie plaats zou moeten vinden. Let wel: je hoeft geen gids te zijn om zo'n wandeling te verzorgen. Je organiseert alleen de wandeling en bepaalt de route.

Heb jij een goed idee? Geef aan Gerrit Lammers, via excursies@ivnoostveluwezoom.nl, door wanneer je een wandeling wilt verzorgen en hoeveel mensen daarbij kunnen deelnemen. De deelnemers moeten zich vooraf bij de organisator opgeven (per mail).

Het bestuur zorgt er vervolgens voor dat er periodiek een mail naar alle leden gaat met een overzicht van de georganiseerde wandelingen en excursies die in de twee weken of maand daarna gaan plaatsvinden. Leden kunnen zich aan de hand van die lijst aanmelden. Krijgt de organisator teveel aanmeldingen? Dan kan hij of zij zelf besluiten wat doen: deelname afzeggen of een tweede wandeling organiseren. We hopen hiermee te bereiken dat IVN-leden weer meer contact met elkaar hebben en dat de gidsen die graag weer willen vertellen ook publiek krijgen.

Wandeling of excursie indienen?

Wil je een wandeling organiseren, geef dan het volgende door aan Gerrit Lammers, via excursies@ivnoostveluwezoom.nl:

1. Jouw naam (naam organisator)
2. Jouw e-mailadres voor opgave deelnemers
3. Plaats en tijd van de wandeling
4. Duur van de wandeling
5. Maximum aantal deelnemers:
6. Eventueel onderwerp van de wandeling

We hopen over een week de eerste lijst met wandelingen te kunnen rondsturen.

Dus heb je er ook genoeg van om alleen te wandelen? Organiseer dan nu een gezellige wandeling met gelijkgestemde natuurliefhebbers uit je omgeving!

Tekst: bestuur en redactie

Foto's: Floor Scholten

 gebr. RIJNEVELD b.v.
Hoveniers met passie

 TUIN GELUK

 Dutch Quality Gardens

 Sinds 1980

Groen maakt gelukkig!

Wilt u dit jaar genieten van uw tuin?
Wij komen graag bij u langs
voor een vrijblijvend advies of offerte.

tel: 0313-427288 mail: info@rijneveld.nl
Edyweg 25 Spankeren

 facebook.com/gebroeders.rijneveld
www.rijneveld.nl

WANDELPROGRAMMA

Het wandel- en activiteitenprogramma van de afdeling start langzaam weer op, maar nog niet helemaal. De maandagochtendexcursies zijn **tot en met oktober** nog afgelast. En niets is 100% zeker in deze coronatijden. De activiteiten hieronder gaan vooralsnog wél door. Aanmelden vooraf is gewenst. En check ook altijd even de website. Dan weet je zeker of de wandeling doorgaat of niet.

VOORWANDELEN

Hierbij zijn ook niet-gidsende IVN-leden welkom. Omdat de maandagmorgenwandelingen niet doorgaan, is er ook geen voorwandelen. Voor zondag geldt: doorgaans de zaterdag ervoor om 9.00 uur. Andere wandelingen: voorwandelen varieert. Het is aan te raden vooraf even te bellen of mailen met de eerste gids om zeker te weten of en hoelaat het voorwandelen doorgaat.

Zondag 6 september, 14.00 uur

De Onzalige Bossen

Start: P. de Lappendeken/Diepesteeg/Beekhuizenseweg, De Steeg

Eerste gids: Bouzian Salama

Zaterdag 26 september, 7.30 uur

Hertenbrontexcursie

Start: P. Herikhuizen, kruising Beekhuizenseweg/Burg. Bloemersweg.

Eerste gids: Gerrit Lammers

Zondag 18 oktober (onder voorbehoud)

Zwerftocht Jagers en verzamelaars

Start: P. de Lappendeken/Diepesteeg/Beekhuizenseweg, De Steeg

Gids: Rob Kleinlugtenbelt

(Lees ook het artikel in deze KARWIJ)

Zondag 22 november (onder voorbehoud)

Landgoed Heuven

Start: P. Bezoekerscentrum Natuurmonumenten Heuvenseweg 5a, Rheden

Eerste gids: Jaap Vette

De Paddenstoelencursus en alle paddenstoelenactiviteiten zijn helaas afgelast.

Informatie over twee korte cursussen 'Samen de natuur in' en 'Bruikbare natuur' is te vinden op de website.

WANDELPROGRAMMA IVN EERBEEK

Zondag 11 oktober 14.00 uur

Coldenhove. Paddenstoelen

Start: bij het Dieperinksbruggetje aan het einde van de Boshoffweg, Eerbeek

Gidsen: Sandra, Hilda, Jan L. en Herma

Zondag 15 november 14.00 uur

Groenendaal. Steengoed en keihard (geologie)

Start: Parkeerplaats Groenendaal aan de Oude Arnhemseweg, Loenen

Gidsen: Herman, Chris en Gerard

Zondag 13 december 14.00 uur

Groenouwe. Natuur en cultuur

Start: einde asfaltering Imbosweg Loenen

Gidsen: Bert, Gerard en Lambert

PROGRAMMA KNNV ARNHEM

Vooralsnog geen activiteiten.

Zie agenda op knnv.nl/arnhem